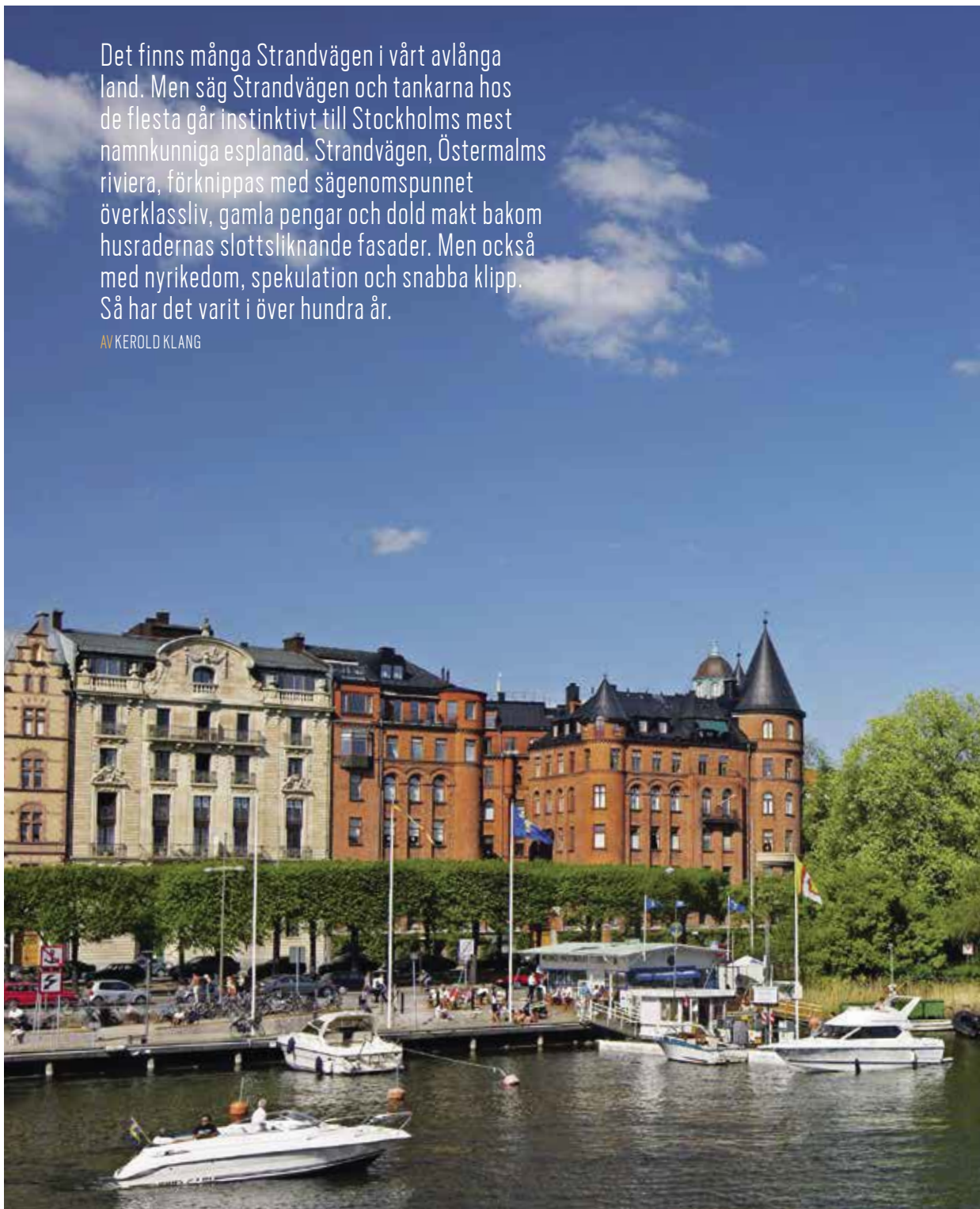

MITT STOCKHOLM: STRANDVÄGEN

Det finns många Strandvägen i vårt avlånga land. Men säg Strandvägen och tankarna hos de flesta går instinktivt till Stockholms mest namnkunniga esplanad. Strandvägen, Östermalms riviera, förknippas med sägenomspunnet överklassliv, gamla pengar och dold makt bakom husradernas slottsliknande fasader. Men också med nyrikedom, spekulation och snabba klipp. Så har det varit i över hundra år.

AV KEROLD KLANG

KEROLD KLANG
Journalist, Stockholms-
krönikör och illustratör

Foto: Journalistgruppen

Galärvarvet på Djurgården bjuder på en storslagen vy över Strandvägens mäktiga kvarter och Östermalms innersta skärgårdsfjärd Ladugårdslandsviken.

För barnen och barnfamiljerna är Strandvägen transportsträckan med spårvagnen genom lindallén en vacker försommardag till Skansen eller Gröna Lund. Så har det också varit i över 100 år.

För turisten och flanören visar Strandvägen sitt tredje ansikte; glittrande vatten, tjärdoftande skutor och brisen från skärgårdshavet. Det ansiktet har däremot funnits i över 400 år, långt innan gatan kom till.

Den första varma vårdagen beger jag mig ut mot Djurgården. Jag väljer bort spårvagnen och promenerar utefter Strandvägen som Djurgårdsbesökarna gör när de har gott om tid. Kajen vimlar av flanerande turister och stockholmare som hälsar solens återkomst. Intill guppar skärgårdsbåtarna nymålade i väntan på ännu en arkipelagsommar. Men den här gången väljer jag inte kajen, jag tar i stället trottoaren utefter Strandvägens långa husrad.

Här på andra sidan lindallén syns få turister. Utanför hundraåriga och ärevärdiga dubbel-

hotellen Esplanade och Diplomat dominerar i stället affärsresenärer och kontorsfolk. I de pampiga kontorsbyggnaderna bedrivs ett hektiskt businessliv, här fungerar Strandvägen som en utlöpare av Stureplan. Men utlöparen slår sitt centrum i exklusivitet. För finansbolagen, advokatkontoren och fondkommissionärerna som verkar här är Strandvägen en adress som förpliktigar, Sveriges förnämsta.

Fyra kvarter bort från city, vid mynningen av Styrmansgatan, ändrar Strandvägen abrupt karaktär. Stadsbilden förändras inte, men bottenvåningarnas butiker upphör och pulsen slocknar tvärt. Här uppstår ödsligheten som är Strandvägens fjärde ansikte: tunga byggnader i avskild förnämhet som eggat myterna om hemliga överdådiga liv i splendid isolation bakom slutna fasader. Här verkas utan att synas. Åtminstone vill vi tro det.

Den 1,2 kilometer långa esplanaden löpande från hektiska Nybroplan till gröna Gärdet och

” En stockholmsk dröm om Berlins och Paris trädplanterade avenyer var därmed påbörjad, men utan byggnader.

fördelad mellan nio tvärgator började anläggas 1862 genom utfyllnader av Ladugårdslandsvikens grunda stränder och hamnbassänger. 1876 invigdes Ladugårdslands Strandgata som blev dess första namn, 1877 drogs stadens första spårvägslinje mitt i gatan och 1879 planterades lindallén. En stockholmsk dröm om Berlins och Paris trädplanterade avenyer var därmed påbörjad, men utan byggnader.

Först 1924 stod det sista monumentala bostadshuset klart. Men då hade esplanaden satt sig rejält i svenskens medvetande och gatunamnet var sedan länge ändrat till Strandvägen. Fastighetsnamn som von Rosenska Palatset (1899), Lundbergiska Huset (1899), Bünsowska

År 1968 var den flytande Club Saltsjön vid Strandvägen ett mecka för Stockholms vistrubadurer.

Huset (1888) och Thaveniuska Huset (1885) berättar att flera av de monumentala byggnaderna som i dag innehåller hyresrätter, borätter eller kontor ursprungligen uppförts som privatpalats, magnifika och representativa residens för landets burgnaste familjer. Dessa sammanhängande små sjuvåningsslott med fasader i barockjugend, nationalromantik, nyrenässans och fransk art nouveau bekostades av förra sekelskiftets industrimagnater, skogsägarpatroner, rika politikerfamiljer, teaterdirektörer, tidningskungar och välbeställd landsbygdsadel. De blev de största – och sista – privata palats som byggdes i innerstaden och var de första bostadshus som förseddes med både elektriska hissar, vattenklosetter och badrum.

De flesta av privatpalatsen byggdes medvetet utan butiker i gatuplanen, integriteten var mer värd än några futtiga hyresinkomster. Det märks tydligt på Thaveniuska Huset som

” Härom året tilldelades en person med 28 år i bostadskön en tre-rummare med en månadshyra på 9 000 kronor i Lundbergiska Palatset.

inte bara vill se ut som ett Loire-slott. Med sin höga stensockel som sluttar mot basen vill byggnaden också visa omvärlden att det är ointagligt.

Med 1930-talets nya funktionalistiska vindar började de ärevörldiga husen styckas upp i lägenheter eller kontoriseras. De nygamla paradlägenheterna i de forna palatsen har ännu i dag fortsatt dragningskraft tack vare läget. En våning på 360 kvadratmeter på Strandvägen såldes förra året för 85 miljoner kronor. Den blev därmed Sveriges dyraste lägenhet. Men det är faktiskt inte omöjligt att tillfråskans sig en hyresrätt på Strandvägen. Härom året tilldelades en person med 28 år i bostadskön en trerummare med en månadshyra på 9 000 kronor i Lundbergiska Palatset.

Strandvägens enhetliga bebyggelse är i dag ett skyddat kulturarv. Men hoten har funnits. Under 1960-talets citysanering som slutade med att 700 byggnader revs i centrala Stockholm sågs inte alltid Strandvägen med blida ögon. Rivningsgeneralen, socialdemokratiska borgarrådet Joakim Garpe (1905–1992) myntade det odödliga uttrycket ”gamla äckliga Strandvägen”. När saneringen av citys fallfärdiga kåkar avklarats ville han också utplåna de i hans tycke odemokratiska monumenten över privat rikedom och förtryck. I dag går en ny rivningsvåg över Stockholm. Men den här gången ligger ”gamla äckliga Strandvägen” långt från riskzonen. Kulturarvet Östermalms riviera kommer att bestå. Till världens vackraste huvudstads fromma. ■

SEVÄRDHETER/RESTAURANGER/KURIOSA

Hotel Diplomat.

Strandvägen 1.

Hotel Esplanade och **Hotel Diplomat**, *Strandvägen 7*
Tre påkostade hopbyggda jugendhus, byggda 1907–12 och ursprungligen privatpalats med uthyrningsvåningar. Här bodde en tid finansmannen Ivar Kreuger vars dramatiska död i Paris orsakade 1930-talets börskrasch.

Restaurang Strandvägen 1, *Strandvägen 1*
Öppnades 2013 av krögaren Pelle Lydmar. Lokalen var 1904–1934 legendariska vincaféet Feiths, där Östermalms dåtida "brats" festade om. Feiths besjungs på 1920-talet både i Evert Taubes "Stockholmsvisa" och i revykungen Karl Gerhards satiriska kuplett "Jazzgossen".

s/s Stockholm, *Strandvägskajen 16*
Det stora turistfartyget Stockholm är hela Stockholms flaggskepp. Fartyget byggdes 1931 och är Sveriges sista bevarande kustångare och gör turistturer. Vid förra årets prinsessbröllop seglade s/s Stockholm prinsessan Madeleine och maken Chris O'Neill till balen på Drottningholms slott inför världspresen.

Sjövägen, *Nybroplan*
Sjövägen är Stockholms Lokaltrafiks passagerarlinje till sjöss. Med SL-kortet reser man från Nybrokajen till Nacka och Lidingö eller tar en hamrundtur genom att sitta kvar ombord tills båten åter är vid kaj.

Lundbergska Huset, *Strandvägen 57*
Privatpalats i nationalromantisk stil från 1899. Efter ombyggnad till parادلägenheter på 1910-talet flyttade hovanställda in. Här har bland annat hovintendenter och hovstallmästare bott. Husets övre våningar härjades av en uppmärksam brand 1994 då oersättliga konstvärden förstördes.

von Rosenska Palatset, *Strandvägen 55*
Privatpalats byggt 1899 för tävlingsryttaren och de svenska olympiatruppers ledare Clarence von Rosen (1867–1955). År 1941 genomfördes en originell ombyggnad då de två höga övre våningarna blev tre. Genom att finurligt dela fönstren räddades granitfasadens huvudintryck.

” Svensk Tenns mest kända formgivare var österrikaren Josef Frank (1885–1967).

Svenskt Tenn, *Strandvägen 5*
Exklusiv butik för Sveriges anrikaste designföretag, grundat 1924. Svensk Tenns mest kända formgivare var österrikaren Josef Frank (1885–1967). Hans textilier och tapeter är fortfarande storsäljare.

Rederiets hus, *Strandvägen 23*
1960-talets rivningsväg hann fälla endast en av Strandvägens byggnader. Därför är kvarteret Ädelman Störres ursprungligt enhetliga slottsfasad stympad vid Styrningsgatan. Det moderna hörnhuset uppfördes 1961 som huvudkontor för numera insomnade Rederi AB Rex.

Strandbryggan, *Strandvägskajen 27*
Flytande bar och restaurang som också hyr ut småbåtar. Plats för gästbåtar finns också. Det här är östermalmarnas absoluta sommarhäng.

Ångbåtsbryggan, *Strandvägskajen 18*
Förra året öppnade den flytande restaurangen som också är en manifestation över Stockholms kulturhistoriska ångfartyg. Vid bryggan visar de sekelgamla skärgårdsbåtarna s/s Motala Express och s/s Fritiof upp sig.

Djurgårdsbron
Bron invigdes till Stockholmsutställningen på Djurgården 1897. Om vi undrar hur 1800-hundratalet trodde att de fornnordiska gudomligheterna Heimdal, Frigg, Freja och Tor såg ut, så tittar vi närmare på bron. De fyra står staty på brons kolonner.

Kungl. Motorbåtklubben, *Djurgårdsbron*
En av Sveriges mest ärevörddiga båtklubbar från 1915 har sin hamn vid Djurgårdsbron. Klubbens bildande får vi tacka uppfinnaren av bensenmotorn för. Det var först på 1910-talet som de första fritidsmotorbåtarna slog igenom. Innan dess drevs privata småfarkoster med segel eller ångmaskin.

Strandvägens monumentala husrader utgör Östermalms front mot vattnet. Flera bostadshus var från början privatpalats med uthyrningsvåningar.

Foto: Kerold Klang

STRANDVÄGEN

Strandvägen, the Riviera of quarter of town Östermalm in Stockholm, is associated with mythic upper class life, inherited wealth, and power behind castlelike facades. But also with the newly wealthy, finance speculation, and fast cash. This has been the case for the last hundred years.

BY KEROLD KLANG

For middle class-families with children, Strandvägen is the way the tramcar runs a beautiful summer's day when one wants to visit the zoo and museum Skansen or the amusement park Gröna Lund, both situated on the island Djurgården. This has also been the case for the last hundred years.

To the tourist and the flaneur, though, Strandvägen shows its third face: shimmering water, tar smelling boats, and the mild breeze from the archipelago. That face, however, has been in evidence for four hundred years, long before the street as such existed.

The esplanade, 1.2 kilometres (roughly 0.7 miles) long, runs from hectic Nybroplan to lush Gärdet, and is divided between nine side streets. Construction began in 1862 by the levelling of beaches and docks. In 1876, Ladugårdslands Strandväg, as it was originally named, was inaugurated. In 1877 the first tramway was built along the middle of the esplanade and in 1879 the rows of linden trees were planted. Stockholm's dream of having the same kind of

tree-lined avenues as Berlin and Paris had thus begun to be realised, but without buildings. It wasn't until 1924 that the last monumental building was finished, but by that time the esplanade was a feature of Stockholm and its name long since changed to Strandvägen.

Most of the private palaces lacked premises for shops at street level; integrity was far more important than a few crowns in rent. But with functionalism in the thirties the venerable houses were divided into blocks of flats and offices. The enormous flats are still very attractive, thanks to the location.

Strandvägen's uniform architecture is nowadays a protected cultural heritage of the city. Sometimes danger was imminent, however.

During the sixties and the inner city renovation leading to 700 buildings being demolished in the city centre, Strandvägen was not always regarded with friendly eyes. The demolishing general, Joakim Garpe (1905 - 1992), coined the immortal phrase "...old disgusting Strandvägen." When the slum-clearance in the city centre was over and done with, he also wanted to wipe out what was, in his opinion, the undemocratic monuments of private wealth and oppression. Today, a new demolishing wave runs rampant in Stockholm. But this time "old disgusting Strandvägen" is nowhere near the danger zone. The cultural heritage Östermalm's Riviera will remain, for the lasting benefit of the most beautiful capital in the world. ■

Strandvägen 1.

SVENSKT TENN
Strandvägen 5, Stockholm
www.svenskttenn.se

HELTID ELLER HALVTID?
I EN EXKLUSIV MILJÖ ERBJUDER VI FLEXIBLA
KONTORSLÖSNINGAR FÖR JUST ER VERKSAMHET
FRÅN 3 795 SEK/MÅNAD

WWW.PARKVENUE.COM
ENGELBREKTSGATAN 9-11
+ 46(08) 120 66 100
STOCKHOLM

STOCKHOLM
PARK VENUE
FLEXIBLE OFFICE SOLUTIONS